

Endelig er der overskud til eksperimenter

Af Susanna Sommer

Hele budgettet røg i 2007, og det betød en årelang jagt at redefinere sin rolle og finde nye veje. I dag har vi nået marchhøjde og er begyndt at få lyst og kræfter til at prøve noget nyt, siger DR Radiodramas daglige leder, Dorte Riis Lauridsen.

-Vi kommer med noget nyt, det er en god historie, den er godt spillet og den er velmonteret. Så jeg synes personligt, vi ligger ret lunt i svinget - selvom jeg jo ikke er helt objektiv, griner Dorte Riis Lauridsen. Hun er producent og Radiodramas daglige leder, da vi taler sammen et par dage, før hun tager til Torino, hvor Louise Witts dramaserie *Efter Fyringerne* konkurrerer om den prestigefyldte Prix Italia-pris.

-Alle radiodramaafdelinger i Europa, og formentlig hele verden, er under stærkt pres i de her år. Lyttertallene er faldende, radiofonierne prioriterer flowradio og budgetterne bliver mindre. Det betyder, at man skal redefinere sig selv. Og der er vi foran, kan jeg mærke. Vi har produceret kortere formater og serier siden nedskæringerne i forbindelse med koncertsalen i 2007, hvor vi blandt andet lukkede enkeltspillene. Så i dag er vores måde at fortælle historier på markant anderledes end de andre radiodramaproducenter. Vi er blevet skarpere, tænker mere ud af boksen, er gode til at økonomisere fortællingen, og så er vi meget mere udadvendte og lytterorienterede. Og hele den øvelse skal de andre først i gang med nu, understreger Dorte Riis Lauridsen.

Hendes mavefornemmelse viser sig at holde stik. Torsdag den 25. september går Louise Witt på scenen i Torino og henter sin Prix Italia, der

får følgende begrundelse med på vejen:

Dette velskrevne og velopførte drama var inspireret af en virkelig historie (...) Gennem sammenstilling af detaljer fra hverdagsliv og arbejde får lytteren en indgående forståelse af forhold, som kan føre til selvmord. Historierne om fyringer og om de overlevendes skyld vækker genklang i en tid med økonomisk krise og usikkert arbejdsmarked. Handlingen er så overbevisende og spillet er så behersket, at det hele føles meget autentisk.

Efter Fyringerne opruller i 3 halvtimes afsnit baggrunden for en række selvmord i en stor medievirksomhed på grund af nedskæringer og arbejdspress. Det er en drama-doc, der er produceret som en radiodokumentarudsendelse, hvor en journalist folder historien ud med private optagelser og interviews med de efterladte.

Hvad er det serieformatet kan i forhold til enkeltstykket?

-Det er helt enkelt overskueligt at lytte til. Det er jo svært at lytte til dramatik i radioen, det er krævende. Man kan ikke lige lave lidt andre ting, mens man lytter, som man jo ellers gør når man hører radio, og det ender med at blive en baggrundslyd. Det går ikke med radio drama, man skal koncentrere sig. Og så er det meget sværere at høre drama end det er at se det. Når man mangler billederne, kræver det mere af dig, af dine ører og din fantasi.

Der er lavet nogle undersøgelser, som viser, at

en halv time er det, folk kan rumme og kapere.

Men det peger jo ikke nødvendigvis på at bruge serieformatet. Hvis en halv time er hvad vi kan klare, så kunne I jo lige så godt have nøjedes med at lave enkeltstykker på en halv time i stedet for en time?

-Men det gør vi også, kan man sige. Vi har lige lavet en serie om Røde Kors – fire afsnit, som hver for sig er en helt afsluttet historie; en halv time om en kvinde, der er besøgsven, en om Første Verdenskrig osv. osv. Så det er faktisk 4 små enkeltspil, som har helt deres egen historie og lydlige udtryk. Men de hænger sammen i fire, og det er ganske simpelt for at vi kan markedsføre produktionen bedre. En halv time forsvinder i det der kæmpe udbud af alt mulig radio, der kommer alle steder fra. Hvis vi kun laver ét drama om Røde Kors, så har du én onsdag til at opdage det, og så er det væk igen. Hvis vi derimod kan komme og sige, at nu har vi fire. Det er en hel måned, du kan høre om det her, opdage at det findes og måske lytte de tidligere afsnit på nettet eller podcaste dem.

Så serierne laver vi både som episodiske afsnit og som føljetoner. Med føljetonerne kan vi brede vores historie ud – det kan man jo næsten se som et udvidet enkeltspil. Det er i virkeligheden én historie, der varer som minimum to timer i alt

Lad os lige blive ved en serie som Røde Kors – vi kunne også have taget serierne om galskab eller om folkeskolen. Det ser ud som om der er blevet flere serier, hvor I kobler jer på en aktuel begivenhed. Hvad er overvejelserne bag det valg?

-Det er endnu engang et spørgsmål om gennemslagskraft og eksponering i det her hav af underholdning, vi som moderne mennesker bliver tilbudt. Når vi laver en dramaserie med udgangspunkt i den danske skoles 200 års jubilæum, så kan vi fx hægte os på en temalørdag på DR2, hvor nogle af vores produktioner bliver

brugt og det bliver pludselig et tema, man kan møde på mange forskellige af DRs platforme. Og så er der måske nogen, der snubler over os, fordi de så, læste eller hørte noget helt andet om emnet. Og forhåbentlig finder de så ud af, at de rigtig godt kan lide radio drama.

Når du taler så meget om eksponering, så peger det vel også på den udvikling, som Radiodrama har været igennem i de sidste 30, 40, 50 år. Altså at I er gået fra at være et teater, som de fleste kendte og brugte, til at være et tilbud blandt myriader af interessante ting på nettet, i radioen eller som podcast. Hvad har det betydet for den dramatik, I producerer, at I i dag skal kæmpe langt mere om opmærksomheden end før?

- Altså hvis du sammenligner os med dengang, man lavede *Gregory-mysteriet* og *Shiva-skriget*, så var det i virkeligheden et meget populært repertoire fyldt med krimier, og der kan man sige, at TV-dramatikken har overtaget den rolle *Radioteateret* havde dengang. Det var radioen, som lagde gaderne øde, fordi man *skulle* høre hvem, der var morderen. Præcis ligesom fx en TV-serie som *Forbrydelsen* gør i dag.

Det, der nok er sket i bevægelsen op imod i dag er, at i en lang periode fandt man nok sin berettigelse i, at *Radioteatret* – til dels skal jeg skynde mig at sige - skulle være et vækstlag, en eksperimenterende rugekasse, hvor man opfandt både nye fortælleformer og udviklede unge dramatikere til teateret.

Hvis man skal sige det i meget grove træk, så skete der det, at *Radioteatret* blev mere og mere elitært og lyttertallet blev mindre og mindre. Og det har jo altid været til diskussion, hvad radioteateret skulle – skal vi være eksperimenterende, skal vi udfordre, skal vi være en rugekasse? Og *Radioteatret* har jo også været ekstremt rettet mod teateret. Det er vi ikke mere! Vi er i samme afdeling som TV-dramaproduktionen, og vi lægger os meget mere op af film især, men også TV, end vi lærer os over mod teateret. For eksempel spillestilmæssigt; vi

EFTER FYRINGERNE

Illustration: DR og Sonja Winkelmann

står ikke på en scene. Det er meget mere intimt, du kan lave close-ups på en helt anden måde på radio end man kan på teateret, så spillet er ikke så "stort" som det har været. Og så er vi altså også ret bevidste om, at vinduet ud mod vores publikum – det er et massemedie. Det er ikke en lille scene i København, hvor der kommer nogle mennesker og elsker og brænder for det, der bliver spillet. Radioen er et massemedium. Det betyder at det er for mange, og det bliver vi nødt til at tage alvorligt.

Der er jo nogen, der synes, at vi er blevet for populistiske og higer for meget efter lyttortal. Og det står jeg egentlig gerne ved – det gør vi, for det er en del af vores eksistensberettigelse i forhold til resten af huset her. Altså, radio drama er det dyreste radio, der bliver lavet i DR, men det er det billigste dramatik, der bliver lavet i Danmark. For de penge vi laver radio drama for, kunne Anders Kinch, P1s chefredaktør, lave helt utrolig meget flowradio. Så hvis ikke vi også præsterer nogle lyttere, så eksisterer vi ikke om fire år.

Når I nu lægger jer tættere op af TV, hvad betyder det så i forhold til hvem, der skriver for jer – er det en anden type dramatikere, I vælger nu?

-Vi er begyndt at rekruttere flere folk fra Filmskolen og TV-manuskriptforfattere, men vi bruger bestemt også stadig folk fra teatret – og som vi altid har gjort: prosa- og romanforfattere.

Det, jeg tror tiltaler både manuskriptforfattere og instruktører, der kommer fra film og TV-branchen, er at det går ret hurtigt. Du skal ikke først indenom et filminstitut, søge penge og finansiere og frem og tilbage, og efter 3 år bliver projektet lagt ned.

Hvis man får en idé igennem her, og den er god og man kan skrive, så går det altså ret hurtigt fra manuskript til dramaet kommer i radioen.

Og instruktørerne – specielt filminstruktørerne – er topbejstrede, når de kommer ud fra et radiodramastudie. Det her er jo *kernen* af

instruktørjobbet: Personinstruktionen er det eneste, de har at arbejde med, og så nogle skidedygtige teknikere oveni selvfølgelig, som sætter billederne på med lyd.

Når vi har taget flere filminstruktører og filmmanuskriptforfattere ind, er det for at komme tættere på den spille- og den fortællestil, der ligger i lidt mere populære film, men i den grad også i TV-serierne: Den tætte realisme og det meget meget nedspillede. Der hvor man, lidt groft sagt, ikke behøver ar-ti-ku-le-re alt meget meget tydeligt. I virkeligheden er vi jo meget meget traditionelle historiemæssigt, i 99 ud af 100 tilfælde der er det en helt straight berettermodel.

Så det lidt mere underlige, elitære og eksperimenterende, som du tidligere talte om, at Radioteatret engang repræsenterede, hvor har det fundet plads henne hos Radiodrama i dag?

-Hos os?

Ja, hvad er den ene procent?

-Nu får du lige et langt svar, for det kræver noget baggrund.

Vi har en lang proces bag os. I 2007 fik *Radiodrama*, som *Radioteatret* skiftede navn til, besked om, at "I er egentlig lukkede, men I står i public service-kontrakten, så find selv nogle penge": Vi havde nul kroner. Så blev vi slået sammen med TV-dramaproduktionen [og blev til DR Fiktion. Red.] og fandt en måde at fordele pengene på. Men vores budget var halveret i forhold til, hvad vi var vant til, og vi skulle producere det samme. Vi laver hvert år 30 timers ny-produceret dansk dramatik, det er mere end noget produktionsselskab kan komme op med.

Vi følte ikke, at vi havde nogen penge overhovedet. Og vi skulle lave krimier og serier – jeg har lavet SÅ mange krimier, at du ikke fatter det, og nogle af dem var faktisk ret dårlige, for det skulle simpelthen gå så stærkt.

Så i virkeligheden har vi brugt ekstremt lang tid på at få de her serier til at fungere på radio, og det er vi blevet rigtig rigtig gode til. Så nu...! Det har taget lang tid, men her indenfor det sidste år er overskuddet kommet, og vi kan sige: "Nu bliver vi nødt til at fortælle på en anden måde, det kan ikke nytte at alt bliver skåret ens, for så dør vi".

Vi kan ikke bare hvile på, at det går godt og vi har mange lyttere. Nu bliver vi nødt til at prøve noget andet. Så den ene procent...den håber jeg, at næste gang vi taler sammen, så kan jeg sige – knips – det er det og det.

Det er på vej, vi er begyndt at stille spørgsmålstejn ved det, vi gør, og overveje andre muligheder. Kan vi producere anderledes? Kunne vi fx lukke en instruktør ind i et studie sammen med skuespillerne i et par måneder, og sige "Vi skal bruge fire afsnit og I skal impro'e det hele frem" eller måske skal vi ud at producere mere på location, og det skal så have lov til at være dyrere, for det tager længere tid. Jeg tror meget det handler om, at nu har vi fået fundamentet på plads, og vi har redefineret os selv. Så nu kan vi begynde at lege med og udfordre de rammer og grænser, vi selv har sat op. Altså i fremtiden ser jeg gerne, at vi finder på mange forskellige måder at bruge vores penge og tid på.

Men ekstremt eksperimenterende og meget udfordrende fortælle måder, det kommer I ikke til at høre. Dertil kommer selvfølgelig også, at vi bliver sendt på P1, og det sætter jo også nogle rammer op for hvor meget og hvor lidt vi kan blafre.

Lad os blive lidt ved P1. Man kan jo sige, at I er en lille fiktionstømmerflåde midt i et frådende hav af debat, samfundsdiskussioner, nyheder og aktualitet. Hvordan er det?

-For det første tror jeg, det er vigtigt at holde fast i, hvad vi er. Og vi er noget helt andet end alt det andet, der er på kanalen. Selv om vi gerne vil skabe debat, så er vi ikke et debatprogram.

Vi er fiktion.

Så kan det godt være, at vi laver en del drama-docs, som lader som om de er radiodokumentar, og så med et ret fiktivt indhold. Men det er mere en måde at lege med formen på - det er stadigvæk drama og fiktion og intet andet.

Vores berettigelse på P1 kan man jo diskutere. Det er en fakta-kanal, som er samfundsorienteret. Og vi gør i hvert fald meget ud af også at være orienteret mod samfundet – med *Fyringerne* og *Røde Kors*, fx, og i det nye år kommer der en serie i anledning af 100 året for kvinders stemmeret.

Drama-docs har I lavet en del af. Nogle af de første var en serie "Hvad nu hvis?"-historier, fortalt som helt traditionelle journalistiske radiodokumentarer, men så handlede det fx om en vampyr i et parcelhuskvarter og i stedet for en pædofil. Så var der Georg Larsens jagt på Eik Skaløe, som jo også blev fortalt med alle journalistiske radiofoniske virkemidler. Hvor passer drama-docs ind i jeres ønske om at begynde at fortælle historier og henvende jer til lytterne på en anden måde?

-I sin tid, nu har de jo udviklet sig meget, så var det faktisk for at tiltrække en ny målgruppe.

Vi lader kun journalister lave dem – der er aldrig nogen manuskriptforfatter, der får lov. Arh, det passer ikke helt. Men det har været vigtigt for os at vælge radiofolk som Mikkel Clausen, Georg Larsen og Louise Witt, fordi de har et helt andet radiofonisk øre. Det synes jeg er den helt store kvalitet i drama-docs: At de kan få det til at lyde som om det er virkelighed og som "rigtig" radio.

Udover at vi syntes det kunne være sjovt at prøve, så var målet med dem, at appellere til dem, der gerne lytter til dokumentarer, montager og den slags radio. Giv dem fiktionsudgaven af den genre, de holder af. Og det er lykkedes ret godt. Vi har fået nye og lidt yngre lyttere.

Det der også er en styrke ved den form for

radiodrama – udover historierne, som ofte er meget stærke – er at de er lette at lytte til, fordi de ikke er spillede. Der er ikke så meget dialog, de er tit bygget op omkring nogle "interviews" og en fortæller. Det gør historien let at følge, og at man kan arbejde med nogle lidt mere komplekse historier.

Øret er utrolig fintfølelse overfor det spillede, og det er en af radiodramatikens store udfordringer. Man kan camouflere meget med billeder, og derfor er fiktionen lettere at få til at holde på TV. På radio synes jeg, det er virkelig svært at lave noget, som ikke på en eller anden måde lyder spillet. Får drama-doc'ens kalkering af virkelighedens lyd og stemmer indvirkning på den måde, I producerer de mere traditionelle fiktioner?

-Det har de allerede gjort, vil jeg vove at påstå.

Spillet er kommet mere ned. Og i den proces har det været rigtig godt at have de her doku-dramaer. Vi har kunnet spille dem for instruktører og teknikere for at sige: "Den her tone, den kan vi rigtig godt lide": Og så vil jeg sige, at selv det mest lækre dokudramatiske kan man også høre er spillet, sådan er det bare. Fiktionen titter altid frem.

Men hvis det bliver for stort og for dramatisk, så gider man ikke høre det, så bliver det kunstigt, utroværdigt og mærkeligt. Det gjorde det ikke for 10-12 år, men måden at gøre det på udvikler sig hele tiden. Man forventer en særlig spillestil i dag. Bare prøv at se *Rejseholdet* og sammenlign den serie med *Forbrydelsen* – der ser man hvor meget spillestilen har ændret sig. Det er helt vildt. Og sådan er det jo også på radio.

Jeg undrer mig nogle gange over, hvorfor det er den der helt tætte realisme, I har valgt. Hvis man ser på de amerikanske TV-serier de seneste år, så har det slået mig hvor "underlige" de er blevet. De har meget ofte overnaturlige eller magiske indslag, og så er der rigtig mange af dem, der foregår virkelig uventede steder; i et kvindefængsel, på en ø, der

ikke findes eller i et begravelsesfirma. Og radio er jo formidabelt til at skabe de mest eksotiske universer for ørerne af os. Er det en udvikling, man også kan forvente at høre i æteren?

-Jeg tror vi kommer til at se mere af den, men det er jo flere forskellige ting. Det er jo både at vælge en interessant arena, og det forsøger vi altid at gøre. Og så er der den der magiske realisme-vej. Den vil man sagtens kunne se os tage en tur ned af. Vi har for nylig lavet både sci-fi og gys med spøgelse og ånder, og dér fortalt historier fra steder eller universer, vi ikke kender til.

Men det, der er meget centralt, er spillestilen. Hvis du lægger mærke til det, så selv om TV-serien *Lost* foregår i et helt magisk univers på en ø, der ikke eksisterer, så er spillet, instruktionen og manuskriptet helt naturalistisk. De spiller den virkelighed, de er i, og det synes jeg er at tage sin præmis alvorligt.

Det kan sagtens være, at det ligger og venter på os også. Men det er ikke en strategi, som vi tænker: "Det skal vi gøre mere af!". Men vi har heller ikke valgt det fra.

Helt ærligt, så synes jeg, det handler om den gode historie. Og hvis du kom og pitched en historie, der foregik mellem får, og den var interessant og hang sammen, så kunne vi da sagtens hoppe på den.

Hvis historien ikke fungerer, så er det lige meget om det foregår på månen, i fortiden eller i år 3041. Det skal have relevans for den måde, vi lever på i dag. Og så skal det altid altid have *den dobbelte historie*. Altså, at historien fortæller noget mere og andet end den konkrete handling, at det ikke bare handler om Ib på Vesterbro, men også har et større perspektiv.

Hvis du ikke har et budskab eller præmis, der ligger som et overordnet lag i din historie, så betyder den ingenting.

Hvis nu vi ser 10 år frem, hvor ville du så gerne have, at I var nået hen?

- Om 10 år så tror jeg, det realistiske er, at

vi ikke bliver sendt på P1 mere. Så jeg forestiller mig, at vi i stedet har skabt et meget stærkt podcast-univers, hvor vi har en dedikeret lytterskare og en stor frihed til at arbejde med nye formater og længder. Når vi ikke skal passe ind i FM-rammerne mere, så kunne vi fx lave en lang serie af små fem minutters ting, eller springe ud i at lave et radiodrama i spillefilmslængde.

Det skønne ved radiodramatik er jo, at du kan hive det ned på din telefon og så hengive dig fuldt ud til det i en af de der lommer af tid, som livet giver en – i toget, på cyklen, når man går tur med hunden. Og det er jo de lommer, vi gerne have fat i.

Jeg har egentlig ikke en drøm om, at vi skal tilbage og være helt vildt formeksperimenterende, men at vi indenfor de rammer, som vi nu har, kan lege mere, og at der bliver større variation.

Du siger det så roligt. For mange radiofolk ville det være meget angstfremkaldende at forestille sig at miste sin FM-forankring?

-Jeg er ekstremt angst for det. Men om 10 år tror jeg ikke, at jeg er bange mere!

Jeg er da helt vildt bange for at ryge ud af P1, men jeg tror altså, at det er det, der vil ske. Og det skal vi begynde at forberede os på. Finde ud af, hvordan vores lille *Radiodrama*-enhed kommer ud i verden og fortæller, at vi er her.

Omvendt er der også noget fantastisk i, hvis det kan lykkes... Det fantastiske med podcast er, at det er mennesker, der vælger en. De lytter ikke kun, fordi deres radio tilfældigvis var tændt. Med podcast får man nogle skønne underlige interessefællesskaber, men man mister nok også den der skattejagtsfornemmelse af at bimle ind i noget, man slet ikke havde forestillet sig var skønt.

Så der er fordele og ulemper, men jeg tænker, at hvis man kunne oparbejde en loyal stabil "poddeskare", så kunne man også udfordre dem lidt mere. Det ville være sjovt!

Og så er jeg jo også grundlæggende et menneske, som tænker, at hvis jeg ikke kan kæmpe imod det der sker, så må jeg kæmpe med og for. Jeg tror ikke, vi undgår at ryge af P1, og så må vi bare give den en skalle.

Nu talte du tidligere om dengang Radioteatrets rolle også var at være rugekasse. Er der i dag et stærkt nok kontingent af mennesker, der kan tænke, skrive og instruere med hele den særlige formmæssige indsigt, som radiomediet kræver?

-Nej, men der er en masse folk, som er virkelig gode til at fortælle historier og så skal vi hjælpe dem det radiofoniske.

Og så tror jeg også, at der med tiden kommer et endnu stærkere og mere strategisk samarbejde mellem os og TV. Sådan at vi i langt højere grad end i dag bruger radioen til at give både nye spillere, instruktører og forfattere nogle kilometer i benene. Så vi sammen beslutter os for, hvem vi kan se potentiale i og gerne vil give en chance. Det synes jeg ville være fedt: At vi blev det sted, som virkelig tør prøve de nye af. Og det kan radio meget mere end TV – for det er billigt.

Hvis vi så kigger ud på det miljø, der blomstrer udenfor det etablerede – folk der arbejder med lyd på alle mulige forskellige måder - er der noget for jer at hente der?

-Altså jeg sidder med i bestyrelsen for *Radiodrama Netværk* og sådan noget som *FLYD*-festivalen – det byder vi bare helt vildt velkomment. Jeg tror, at jo stærkere og mere levende et miljø, der er omkring det at lave lyd og fortælle historier til ørerne, jo bedre.

Men jeg vil så også sige, at meget af det, der bliver lavet i undergrundsmiljøet er noget, vi aldrig ville sende. DR er mastodonten i Danmark, og der er bare nogle fortælle-mæssige krav til det, vi sender. Krav, som jeg i øvrigt er helt sikker på, at producenterne fra undergrunden vil mene er kedelige, alt for populistiske og alt

det de skal sige, og det er fint.

De kan være med til at skubbe nogle grænser og det, at de findes, gør at der er et miljø, hvor der kommer debat og diskussion om, hvad er lyd, hvad er lydkunst, og hvad er radiodrama!

Så det vækstlag skal nå eller bevæge sig et andet sted hen for at blive sendt hos os. Men det er ikke ensbetydende med, at de ikke har en kæmpe stor værdi også for os.

Susanna Sommer

er freelance radioproducent og –vært.
Seneste på P1-programmerne *Stedsans* og *Alle Tidens Historie*
